

POSTANOWIENIE

Dnia 14 lutego 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera

w sprawie z odwołania Izby Rzemieślniczej w R.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.
z udziałem zainteresowanych: [...]
o podleganie ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 14 lutego 2018 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w KK.
z dnia 28 grudnia 2016 r., sygn. akt III AUa .../16,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R.
na rzecz Izby Rzemieślniczej w R. kwotę 1.800 (jeden tysiąc
osiemset) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa
procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w K., wyrokiem z 28 grudnia 2016 r., III AUa .../16, zmienił zaskarżone wyroki Sądu Okręgowego w G. z 28 listopada 2013 r., oraz poprzedzające je decyzje organu rentowego i stwierdził, że zainteresowani: H. K., D. K. i W. M. nie podlegają w Izbie Rzemieślniczej w R. obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu z tytułu umowy zlecenia oraz że podmiot ten nie jest zobowiązany do naliczania za zainteresowanych składek wymienionych w zaskarżonych decyzjach i za wskazane

w nich okresy (punkt 1.) oraz orzekł o kosztach procesu w obu instancjach (punkt 2.).

Po dokonaniu analizy materiału dowodowego, Sąd Apelacyjny ustalił, że zgodnie ze statutem odwołującej się Izby Rzemieśniczej oraz założonej przez nią Szkoły, odwołująca się prowadziła tę Szkołę dla uczącej się w niej młodzieży. Szkoła od początku korzystała z uprawnień szkoły publicznej. Tworząc Szkołę odwołująca się zatrudniła jej dyrektora, wyposażając go w atrybuty kierownika zakładu pracy w rozumieniu przepisów Kodeksu pracy, który samodzielnie decydował o zatrudnianiu i zwalnianiu nauczycieli, co potwierdza treść § 8 statutu Szkoły. Zgodnie z jego brzmieniem, jej dyrektor kieruje procesem dydaktyczno-wychowawczym Szkoły oraz kontroluje pracę zatrudnionych w niej nauczycieli i pracowników niebędących nauczycielami, a w szczególności sprawuje nadzór pedagogiczny w stosunku do nauczycieli, zatrudnia i zwalnia ich oraz pracowników administracyjnych, przyznaje im nagrody i kary porządkowe, przygotowuje projekty planu finansowego Szkoły, przedstawia radzie pedagogicznej przed zakończeniem roku szkolnego ogólne wnioski wynikające ze sprawowania nadzoru pedagogicznego i jest kierownikiem zakładu pracy dla zatrudnionych w niej nauczycieli. Okoliczności te świadczą o tym, że dyrektor Szkoły był organem zarządzającym nią, a sama Szkoła była jednostką organizacyjną, o jakiej mowa w art. 3 k.p., której przysługiwał przymiot pracodawcy w stosunku do zatrudnianych nauczycieli. Zdaniem Sądu odwoławczego, to Szkoła posiadała status pracodawcy. Po analizie sposobu wykonywania pracy przez zainteresowanych nauczycieli, Sąd Apelacyjny uznał, że zatrudnienie wszystkich zainteresowanych miało miejsce w ramach stosunku pracy. Poczynione ustalenia faktyczne, odnoszące się do sposobu wykonywania przez nich zobowiązań, wykluczają możliwość przyjęcia, że strony łączyła umowa o dzieło, jak formalnie ją nazwano, bądź też umowa zlecenia, jak przyjął organ rentowy w zaskarżonych decyzjach.

Stosownie do postanowień § 6 pkt 1b statutu odwołującej się Izby Rzemieśniczej, swoje cele i zadania statutowe może ona realizować przez zasadnicze szkoły zawodowe. Taką szkołę Izba powołała, o czym świadczy statut Zasadniczej Szkoły Zawodowej Izby Rzemieśniczej w R., którego § 6 ust. 1 wskazuje Izbę jako osobę prowadzącą Szkołę, przy czym czynności w jej imieniu

wykonują organy Izby. Jednocześnie Szkoła ta posiada uprawnienia szkoły publicznej, której działanie podporządkowane jest przepisom ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 2198 ze zm.). Przepisy tej ustawy przewidują przy tym zatrudnianie nauczycieli przez szkoły, choć nie mają one podmiotowości prawnej. Tym samym Zasadnicza Szkoła Zawodowa Izby Rzemieślniczej w R., w świetle przytoczonych uregulowań i postanowień § 7 i § 8 jej statutu, miała przymiot pracodawcy w rozumieniu art. 3 k.p. Była wyodrębnioną jednostką organizacyjną, mogącą samodzielnie zatrudniać i zwalniać pracowników. Zgodnie z treścią art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie oświaty, dyrektor Szkoły stanowiący jej organ, w myśl postanowień § 7 statutu Szkoły, kierował jej działalnością i reprezentował ją na zewnątrz. Statusu strony spornych umów nie miała natomiast odwołująca się, która była organem prowadzącym Szkoły, co jednak w żaden sposób nie ograniczało możliwości uznania Szkoły za samodzielnego prawodawcę.

Podsumowując, Sąd Apelacyjny przesądził, że skoro stroną spornych umów zawartych z zainteresowanymi była Zasadnicza Szkoła Zawodowa Izby Rzemieślniczej, jej to przysługiwał przymiot pracodawcy a tym samym płatnika składek. To ona, a nie odwołująca się Izba, powinna zostać obciążona obowiązkami składkowymi w zaskarżonych decyzjach.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł organ rentowy. Zaskarżając wyrok w części obejmującej punkt 1. i 2. sentencji wyroku, wskazał jako podstawy kasacyjne: 1) naruszenie przepisów postępowania w stopniu mogącym mieć istotny wpływ na wynik sprawy: art. 382 oraz art. 316 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 w związku z art. 391 k.p.c., 2) naruszenie prawa materialnego: art. 3 i art. 22 § 1 i § 1¹ k.p. oraz art. 4 pkt 2 lit. a, art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 12 ust. 1, art. 18 ust. 1 i 3, art. 20 i art. 32 oraz art. 17 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie apelacji Izby Rzemieślniczej w całości.

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, organ rentowy

powołał się na potrzebę wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów – art. 3 i art. 22 § 1 oraz art. 22 § 1¹ k.p., a także art. 4 pkt 2 lit. a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie oświaty, a także art. 33¹ k.c. Skarżący powołał się także na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej, wynikającą z przedstawionych w skardze naruszeń przepisów postępowania oraz prawa materialnego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pełnomocnik odwołującej się wniósł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o oddalenie skargi oraz zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującej się zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia jej w celu merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem prawnym, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, leżącymi w interesie powszechnym. Rozpoznanie skargi powinno służyć ochronie obowiązującego porządku prawnego przed dowolnością orzekania oraz zapewnieniu jednolitości orzecznictwa sądowego, wykładni prawa oraz eliminacji orzeczeń oczywiście wadliwych bądź dotkniętych nieważnością. Skarga nie stanowi ogólnie dostępnego środka zaskarżania orzeczeń niesatysfakcjonujących stron. Do realizacji celu wyznaczonego temu nadzwyczajnemu środkowi zaskarżenia dochodzi przez spełnienie chociaż jednej z przesłanek objętych art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Ograniczenia dopuszczalności wnoszenia skargi kasacyjnej wynikają z konstytucyjnej roli Sądu Najwyższego w systemie organów wymiaru sprawiedliwości. Rolą tego Sądu w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości jest zapewnienie w ramach nadzoru judykacyjnego zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych przez rozpoznawanie skarg kasacyjnych oraz innych środków odwoławczych, podejmowanie uchwał

rozstrzygających zagadnienia prawne i rozstrzyganie innych spraw określonych w ustawach. Skarga kasacyjna nie jest więc (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia, gdy się weźmie ponadto pod uwagę, że Konstytucja w art. 177 ust. 1 gwarantuje jedynie dwuinstancyjne postępowanie. Ewentualna możliwość dalszego postępowania, w tym postępowania przed Sądem Najwyższym, stanowi uprawnienie dodatkowe, które może zostać obwarowane szczególnymi ograniczeniami, w tym określonymi w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Odwołanie się do potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości (ze wskazaniem, na czym te poważne wątpliwości polegają), nie doczekał się wykładni, bądź że jego niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151 i z 15 października 2002 r., II CZ 102/02, LEX nr 57231). Rozstrzygnięcie wątpliwości interpretacyjnych nie może się sprowadzać do odpowiedzi na zarzuty skarżącego skierowane pod adresem zaskarżonego orzeczenia ani też do

odpowiedzi na wątpliwości skarżącego, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze prostego zastosowania przepisów (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP-wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Z kolei z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wynika konieczność nie tylko powołania się na to, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, lecz także wykazania, że przesłanka ta rzeczywiście występuje. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym – w jego ocenie – wyraża się „oczywistość” zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest uzasadniona w sposób oczywisty. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, czyli że jej zarzuty są zasadne „na pierwszy rzut oka” (*prima facie*) i w sposób oczywisty prowadzą do uznania zaskarżonego wyroku za błędny i jego wzruszenia (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531 i orzeczenia tam powołane).

Skarżący nie wykazał występowania tak rozumianych przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Podstawowym argumentem skarżącego w ramach wykazania rozbieżności w orzecznictwie jest powołanie się na inne orzeczenia Sądu Apelacyjnego wydane w analogicznych sprawach. Skarżący podnosi, że jedynie w obecnej sprawie Sąd drugiej instancji zastosował wobec Zespołu Szkół Zawodowych Izby Rzemieślniczej w R. przepisy Kodeksu pracy, przyznając tym samym Szkole status pracodawcy. Argumentacja skarżącego zmierza do wykazania, że zaskarżony wyrok był jednostkowym przypadkiem, wyróżniającym się spośród analogicznych spraw. Taka sytuacja nie jest tożsama ze wskazaną w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. rozbieżnością w orzecznictwie sądowym. Powołana okoliczność nie może prowadzić do podważenia przyjętej przez Sąd Apelacyjny *ad casum* w zaskarżonym wyroku wykładni przepisów prawa. Zastosowanie przepisów prawa miało oparcie w dokonanych ustaleniach faktycznych co do charakteru zatrudnienia zainteresowanych (rodzaju umowy) i zdolności Szkoły do bycia pracodawcą. Skarżący nie przedstawia rozbieżności w orzecznictwie sądów w zakresie powołanych norm prawa materialnego (art. 3 k.p. i art. 22 § 1¹ k.p. oraz art. 4 pkt 2

lit. a ustawy systemowej w związku z art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie oświaty oraz także art. 33¹ k.c.). Takich przykładów rozbieżności nie mogą stanowić powołane we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania orzeczenia Sądu Apelacyjnego zwłaszcza że w odniesieniu do jednego z nich (wyrok z 31 maja 2016 r., III AUa ../16) Sąd Najwyższy przedstawił już swoje stanowisko, odmawiając przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej organu rentowego wniesionej w tej sprawie (postanowienie z 18 października 2017 r., I UK 20/17, niepublikowane) i szczegółowo wyjaśniając wątpliwości skarżącego dotyczące możliwości uznania Szkoły za płatnika składek w rozumieniu art. 4 pkt 2 lit. a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jako pracodawcy bądź jednostki organizacyjnej.

Z kolei uzasadniając oczywistą zasadność skargi skarżący odwołuje się do podstaw kasacyjnych, co polega na zadeklarowaniu naruszenia przepisów powołanych w podstawach kasacyjnych, czemu nie towarzyszy jakikolwiek wywód prawniczy, który wskazywałaby na kwalifikowaną postać naruszenia tych przepisów. Skarżący nie przeprowadza jakiegokolwiek wyводу jurydycznego dla wykazania, że ewentualne naruszenia prawa materialnego i procesowego doprowadziły wprost do wydania wadliwego wyroku. Należy zwrócić uwagę, że podstawę zaskarżonego rozstrzygnięcia stanowiła ocena, zgodnie z którą – niezależnie od tego, czy sporne umowy były umowami prawa cywilnego, czy umowami o pracę – zainteresowani nauczyciele nie podlegali obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym jako wykonujący zatrudnienie u odwołującej się Izby Rzemieślniczej, skoro umowy te zawierał z nimi inny podmiot (Szkoła), a w konsekwencji Izba – niebędąca płatnikiem składek w rozumieniu art. 4 pkt 2 lit. a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych – nie może ponosić ewentualnych obciążeń finansowych z tego tytułu.

Sąd Najwyższy przychylił się do poglądu wyrażonego w postanowieniu Sądu Najwyższego z 18 października 2017 r., I UK 20/17, że art. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych zawiera „słowniczek ustawowy”, który nie konstruuje jednak definicji płatnika składek, lecz wymienia jedynie enumeratywnie wymienione podmioty, którym nadaje taki przymiot. Zgodnie z art. 4 pkt 2 lit. a tej ustawy, płatnikiem składek jest pracodawca – w stosunku do pracowników oraz jednostka organizacyjna lub osoba fizyczna pozostająca z inną osobą fizyczną w stosunku

prawnym uzasadniającym objęcie tej osoby ubezpieczeniami społecznymi, w tym z tytułu przebywania na urlopie wychowawczym albo pobierania zasiłku macierzyńskiego, z wyłączeniem osób, którym zasiłek macierzyński wypłaca Zakład. Jednocześnie Sąd Najwyższy dostrzega szczególną regulację odnośnie do płatnika składek w przypadku szkół, przedszkoli i innych jednostek organizacyjnych systemu oświaty, utworzonych przez jednostki samorządu terytorialnego. Wówczas taki status przysługuje jednostce obsługi ekonomiczno-administracyjnej utworzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego (art. 4 pkt 2 lit. t ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Przepis ten jednak nie ma i nie może mieć zastosowania w niniejszej sprawie, gdyż Zasadnicza Szkoła Zawodowa Izby Rzemieślniczej w R. nie została utworzona przez jednostkę samorządu terytorialnego, lecz przez organizację samorządu gospodarczego rzemiosła na podstawie przepisów ustawy z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle.

W obrębie art. 4 pkt 2 lit. a ustawy systemowej pojawiają się dwa przykłady płatnika składek: pracodawca oraz jednostka organizacyjna. Mogą to być podmioty bez zdolności prawnej (osobowości prawnej). Zgodnie z art. 3 k.p., pracodawcą jest bowiem jednostka organizacyjna, choćby nie posiadała osobowości prawnej, a także osoba fizyczna, jeżeli zatrudniają one pracowników. Oznacza to, że pracodawcą jest również jednostka organizacyjna, choćby nie posiadała osobowości prawnej, jeżeli zatrudnia pracowników. Artykuł 3 k.p. nie wymienia jednostek organizacyjnych, które w rozumieniu Kodeksu pracy są pracodawcami, co daje podstawę do twierdzenia, że pracodawcami mogą być różne jednostki organizacyjne posiadające zdolność do zatrudniania pracowników. Niewątpliwie zdolność taką posiadają osoby prawne. Ponadto przepisy ustawy, postanowienia statutu lub inne regulacje odnoszące się do danej osoby prawnej mogą przyznać status pracodawcy jej jednostkom organizacyjnym. Każda osoba prawna jest pracodawcą w rozumieniu art. 3 k.p. dla zatrudnionych przez nią pracowników, chyba że dla niektórych z nich za pracodawcę należy uznać jednostkę organizacyjną stanowiącą jej część składową (por. wyrok Sądu Najwyższego z 6 listopada 1991 r., I PRN 47/91, LEX nr 13629). Do tej kategorii pracodawców zalicza się zatem wyodrębnione organizacyjnie i finansowo części składowe osoby prawnej (samodzielnej jednostki niemającej osobowości prawnej), mające zdolność

samodzielnego (w imieniu własnym) zatrudniania pracowników. W art. 3 k.p. została zatem wyrażona zarządcza koncepcja pracodawcy, której istotę stanowi możliwość przypisania statusu pracodawcy jednostce organizacyjnej nieposiadającej własnych praw do mienia, zwłaszcza prawa własności. W rozumieniu zarządczego modelu pracodawcy, pracodawcą jest jednostka organizacyjna, której kierownictwo ma mandat do zarządzania nią i kierowania zatrudnionymi w niej pracownikami. Dlatego też, zgodnie z art. 460 § 1 k.p.c., zdolność sądową i procesową ma także jednostka organizacyjna zatrudniająca pracowników, chociażby nie posiadała osobowości prawnej.

Odnosząc te ogólne uwagi do okoliczności faktycznych niniejszej sprawy, przypomnieć trzeba, że Izba Rzemieślnicza, stosownie do art. 8 ustawy o rzemiośle, ma osobowość prawną. W myśl art. 7 ust. 5 pkt 5 tej ustawy, do jej zadań należy w szczególności uczestniczenie w realizacji zadań z zakresu oświaty i wychowania w celu zapewnienia wykwalifikowanych kadr dla gospodarki, w tym prowadzenie szkół. Realizując ten ustawowy cel, Izba Rzemieślnicza w R. (organ prowadzący), jak jednoznacznie wynika z ustaleń faktycznych Sądu drugiej instancji, utworzyła Zasadniczą Szkołę Zawodową, która jest szkołą prowadzoną przez Izbę Rzemieślniczą w R. dla młodzieży na podbudowie gimnazjum. Szkoła posiada uprawnienia szkoły publicznej. W związku z tym doszło do wyodrębnienia finansowego (§ 4 statutu ZSZ) oraz organizacyjnego (§ 6 ust. 3 statutu ZSZ) tej Szkoły. Dodatkowo dyrektor Szkoły jest kierownikiem zakładu pracy w rozumieniu Kodeksu pracy, kieruje procesem dydaktyczno-wychowawczym Szkoły, a ponadto (co w okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy ma szczególne znaczenie) zatrudnia i zwalnia nauczycieli oraz pracowników administracyjnych, kontroluje pracę zatrudnionych w szkole nauczycieli i pracowników niebędących nauczycielami (§ 8 statutu ZSZ). W Szkole zatrudnia się więc nauczycieli i pracowników administracyjnych oraz pracowników obsługi. To wszystko sprawia, że nie może zostać uznane za wadliwe, a przez to naruszające przepisy prawa materialnego powołane w podstawach zaskarżenia, stanowisko Sądu Apelacyjnego, zgodnie z którym Zasadnicza Szkoła Zawodowa jest pracodawcą w rozumieniu art. 3 k.p., a tym samym płatnikiem składek, o którym mowa w art. 4 pkt 2 lit. a ustawy systemowej.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, orzekając o kosztach postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 k.p.c.

kc